

Irmeli Myllymäki, Minna Antila

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Kuuleminen 18.2.2021

HE 241/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lain-säädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Yleisesti

Kuntaliitto kannattaa sote-uudistukselle asetettuja tavoitteita. Vaikka uudistuksen perusratkaisut pohjautuvatkin monilta osin edeltävän hallituskauden mukaisiin ratkaisuihin, on myönteistä, että hallituksen esitykseen on tehty edeltävän hallituskauden aikaisesta esityksestä poikkeavia ja myös Kuntaliiton aiempien kannanottojen suuntaisia muutoksia, joita ovat mm. luopuminen laajasta sote-palveluita koskevasta valinnanvapausmallista sekä järjestämis- ja tuottamistehtävien lakisääteisestä erottamisesta. Myös erillISRatkaisun toteuttaminen Uudellamaalla on perusteltua.

Hallituksen esityksessä on uudistukselle asetettujen tavoitteiden näkökulmasta kuitenkin edelleen useita ongelmia. Alueiden ja kuntien erilaisuuden huomiointi on puutteellista eikä uudistuksen perusratkaisu turvaa riittäväällä tavalla kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyötä ja mahdollisuutta työnjaosta sopimiseen. Esitykseen sisältyvä ohjausjärjestelmä on monelta osin epätarkoituksenmukaisen raskas ja hyvinvointialueiden itsehallintoa rajoittava. Lisäksi hyvinvointialueiden mahdollisuutta hyödyntää yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoita palvelutuotannossa ollaan rajoittamassa tulkinnanvaraisilla säännöksillä. Kuntaliitto haluaa erityisesti kiinnittää huomiota uudistuksen rahoitusratkaisuun, jossa käytännössä kaikki uudistuksesta aiheutuvat talouden muutosvaikutukset kohdistuvat kuntiin ja kuntatalous yksin toimii näiden muutosvaikutusten tasaajana. Muutoksilla on merkittäviä vaikutuksia kuntien talouden tasapainoon ja ne uhkaavat heikentää olennaisesti monien kuntien ja kaupunkien investointikykyä.

Tässä lausunnossa käsitellään erityisesti kuntien ja koulutuksenjärjestäjien vastuulla olevien sivistyspalveluiden ja hyvinvointialueelle siirtyvien sotepalveluiden yhteistyö- ja yhdyspintakysymyksiä sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä uudistuksessa. Lisäksi lausunnossa tarkastellaan muutosehdotuksia oppilas- ja opiskeluhoitojärjestämisessä ja työpajatoiminnassa.

Sivistyspalvelut ja sotepalvelut sote-uudistuksessa

Sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen järjestämisvastuun siirto hyvinvointialueille muuttaa asetelmaa kuntien sisäisestä ohjausjärjestelmästä kunnan ja hyvinvointialueen väliseksi yhteistyöksi.

Kunnilla, koulutuksen järjestäjillä ja hyvinvointialueilla on paljon yhteisiä asiakkaita. Yhteisiä asiakasryhmiä erityisesti sivistys- ja sote-palveluiden liittymäpinnoilla ovat lapset, nuoret ja perheet, mutta myös työikäisten ja ikääntyneiden palveluista löytyy paljon yhteensovittettavaa kuntien ja hyvinvointialueiden välillä. Palvelujen integraation tarve korostuu niiden asiakkaiden kohdalla, jotka tarvitsevat useita palveluita. On hyvä tavoite pyrkiä nopeuttamaan ja tehostamaan palveluiden saatavuutta. Kunnissa on kuitenkin iso huoli palveluiden eriytymisestä sote-uudistukseen liittyvässä muutostilanteessa.

Esityksen perusteluissa viitataan siihen, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen integraatiosta voidaan huolehtia nykyistä paremmin järjestämisvastuun siirtyessä laajempiin kokonaisuuksiin hyvinvointialueille. Samalla kuitenkin kuntien ja koulutuksen järjestäjien vastuulla olevien palveluiden ja sote-palveluiden välinen integraatiotarkastelu on jäänyt kovin vähälle. Löyhä viittaus kunnan ja hyvinvointialueen palvelujen integraatioon löytyy järjestämislain 10 §:stä, jossa todetaan, että ”Lisäksi hyvinvointialueen on osaltaan yhteen sovitettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujaan kunnallisten ja valtion palvelujen kanssa.” Lakiehdotuksista ei myöskään löydy selkeitä kirjauksia hyvinvointialueen yhteistyöstä kuntien ja koulutuksen järjestäjien kanssa.

Vaikka sote-lakien ehdotuksessa tavoitellaan panostamista ennaltaehkäiseviin ja oikea-aikaisiin palveluihin, puuttuu ehdotuksesta välineitä varmistaa keskeisten yhdyspintayhteistyötä edellyttävien palvelujen toimivuus arjessa.

Sivistyspalveluiden sekä sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden välinen yhteistyö ja yhdyspinnat (ns SISOTE)

Sivistyspalveluilla ja sote-palveluilla tulee jatkossakin olemaan paljon yhteisiä asiakkaita ja palveluiden käyttäjiä, erityisesti lapset, nuoret ja perheet. Myös ikäihmisten ja työikäisten hyvinvoinnissa kuntien järjestämällä sivistyspalveluilla, kuten kansalaisopistoilla, kulttuuri-, kirjasto- ja liikuntapalveluilla on keskeinen rooli. Palvelujen järjestämisessä yhteisille asiakkaille syntyy runsaasti hallinnonrajat ylittäviä ja yhteistyötä edellyttäviä yhdyspintoja, joiden toimivuuteen tulee uudistuksessa kiinnittää erityistä huomiota. Myös erilaisten palveluketjujen kehittämisessä sivistys- ja sote-palveluiden kesken on paljon potentiaalia, joka onnistuessaan lisää ihmisten hyvinvointia ja ehkäisee ongelmien kärjistymistä. Niille lapsille ja nuorille, jotka koulun tai varhaiskasvatuksen arjessa tarvitsevat monenlaisia palveluita, ohjausta ja tukea, tulee palvelut olla helposti saatavissa ja saavutettavissa.

Sote-uudistuksen onnistumiseksi on tärkeää huolehtia palvelujen integraatiosta sivistyspalveluiden ja sote-palveluiden välillä. Se voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, miten kunnan vastuulla olevan varhaiskasvatuksen ja hyvinvointialueen vastuulla olevan neuvolan ja lastensuojelun toimintamalleja kehitetään yhteistyössä tai, miten kouluterveydenhuollon ja opiskeluhoollon psykologien ja kuraattorien työskentelyyn kouluissa ja oppilaitoksissa määritellään hyvät käytännöt. Opiskeluhoollon palveluissa keskeistä on myös oikeudenmukaisten kriteerien

määrittely sille, miten palvelujen resursointi ja ohjaus kouluille ja oppilaitoksiin tapahtuu. Tämän kaltaisissa asioissa tarvitaan selkeitä yhteistyön muotoja.

Merkittäviä hyvinvointia edistäviä yhdyspintoja liittyy kulttuuri- ja liikuntapalveluihin. Kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan taide- ja kulttuurilähtöisten sisältöjen, osaamisen ja toimenpiteiden hyödyntämistä hoidossa ja hoidossa ja erilaisissa laitosympäristöissä. Kyseessä on sote-, kulttuuri- ja koulutussektorit läpäisevä toiminta- ja palvelukokonaisuus, jossa on tunnistettu taiteen ja kulttuurin mahdollisuudet edistää terveyttä ja hyvinvointia eri väestöryhmissä. Vastaavia vaikutuksia ja palvelumuotoja on liikunnassa. Kulttuurihyvinvoinnin saavutettavuuden toteutumiseksi on tärkeää luoda selkeät tavoitteet ja resurssit erityisesti tulevien hyvinvointialueiden rakenteisiin ja rahoitukseen.

Edellä mainittuihin sekä lukuisiin muihin sivistys- ja sotepalveluiden välisiin yhdyspintapalveluihin tarvitaan yhteistä johtamista, kehittämistä ja valmistelua. Tilanteessa, jossa käytännöt eivät toimi tai sattuu jotain odottamatonta, tarvitaan foorumi, jossa haasteita tai ongelmia ratkotaan. Yhteistyötarvetta on toiminnan eri tasoilla. Jotta asiakkaiden palvelut saadaan toimimaan sujuvasti, tarvitaan yhteistyörakenteita myös valmisteluun, kehittämiseen, johtamiseen ja päätöksentekoon.

Yhdyspintayhteistyöhön ohjaavista rakenteista ei lakiehdotuksessa löydy tarkempia säädöksiä, mikä jättää mahdollisuudet alueellisiin ja paikallisiin ratkaisuihin.

Palvelujen toimivuus sivistys- ja sotepalvelujen yhdyspinnoilla edellyttää yhteistyötä päätöksenteossa, valmistelussa, johtamisessa ja kehittämisessä. Kuntaliitto katsoo, että yhteistoimintaa koskevia hyvinvointialuelain 14 §:n vaatimuksia tulisi tarkentaa. Lisäksi yhdyspintayhteistyön tarpeesta ja rakenteiden valmisteluperiaatteista tulisi viestiä selkeästi ja yhdenmukaisesti kaikkien hyvinvointialueiden valmisteluun

Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyö aluelaisissa

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistamiseen ei Kuntaliiton näkemyksen mukaan ole hallituksen esityksessä kiinnitetty riittävää huomiota. Laki hyvinvointialueesta määrittelee 14 §:ssä, että hyvinvointialueen ja sen alueen kuntien on neuvoteltava vähintään valtuustokausittain tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta. Kyse on muodollisen yhteistyön minimisäännöksestä. Tosiasiassa kuntien ja hyvinvointialueiden välillä on erittäin paljon yhdyspintoja, joissa käytännön yhteistyön on toimittava. Lain 14 §:n kirjaus ei vielä takaa yhteistyörakenteiden huolellista valmistelua kuntien, koulutuksenjärjestäjien ja hyvinvointialueiden välille.

Kuntaliitto katsoo, että aluelain 14 §:ään kirjatun neuvotteluvetoituksen lisäksi sääntelyä tulisi tarkentaa siten, että hyvinvointialueen ja alueen kuntien tulee sopia yhteistyön edellyttämistä yhteistyörakenteista, toimintamalleista sekä yhteistyön edellyttämästä tiedonkulusta.

Yhteistyörakenteet hyvinvointialueiden ja kuntien välille tulee valmistella yhteistyössä. Yhteistyön tulee olla hyvinvointialueita velvoittavaa sekä valmisteluvaiheessa, että tulevassa rakenteessa. Kuntien lisäksi yhteistyössä tulee huomioida kuntataustaiset koulutuksenjärjestäjät kuten koulutuskuntayhtymät.

Kuntien ja koulutuksenjärjestäjien sekä hyvinvointialueiden välisten yhteistyörakenteiden valmistelussa tulee ottaa huomioon yhteistyön tarpeet toiminnan eri tasoilla. Jotta palvelut toimivat asiakaspinnassa, tarvitaan yhteistyörakenteita myös johdon ja päättäjien tasolla.

Uudistuksessa tulee varmistaa, että kuntien ja hyvinvointialueiden välillä on säännöllistä ja toimivaa yhteistyötä johtamisessa ja kehittämisessä.

Yhteistyörakenteiden ei tarvitse olla samanlaisia kaikilla hyvinvointialueilla, mutta kaikilla alueilla tulisi valmistelussa ottaa huomioon edellä mainitut näkökulmat.

Yhteistyö hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä (sote-järjestämislaki)

Sote-järjestämislaissa määritellään, että kunnalla ja hyvinvointialueilla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin, kuin tehtävä kytkeytyy ao toimijoiden muihin lakisääteisiin tehtäviin (6 § Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa ja 7 § Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen hyvinvointialueella). Hyvinvointialueella on velvollisuus toimia hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä yhteistyössä alueensa kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan (7§) ja vastaava velvoite on kunnilla hyvinvointialueen suuntaan (6 §). Säännökset ohjaavat hyvinvointialuetta ja kuntia yhteistyöhön hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä.

Järjestämislain 7 §:n mukaan hyvinvointialueen on neuvoteltava vähintään kerran vuodessa yhdessä alueensa kuntien ja muiden alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien toimijoiden kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta. Kunnalla on velvollisuus osallistua 7 §:n 4 momentissa tarkoitettuihin neuvotteluihin. Neuvottelovelvoite on tärkeä väline yhteiseen hyvinvoinnin suunnitteluun, kehittämiseen ja tiedolla johtamiseen. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ympärille muodostettava yhteistyörakenne voi jossain määrin myös luoda pohjaa muuhun kunnan ja hyvinvointialueen väliseen yhteistyöhön. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ei saa jäädä erilliseksi tehtäväksi, vaan se tulee kytkeä mukaan kuntien kaikkien toimialojen sekä hyvinvointialueen sote-palveluiden välistä yhteistyötä.

Kunnat tarvitsevat johtamiseen reaaliaikaista tietoa ja erityisesti hyvinvoinnin edistämisen tehtävän toteutumisen vaatii onnistuneeseen toteuttamiseen monipuolista tietoa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden tilasta. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilaa koskevien riittävien tietojen liikkuminen kuntien ja kuntayhtymien välillä on todettu jo aikaisemmin haasteelliseksi ja uudistukseen liittyvänä keskeisenä riskinä on, että tilanne sote-tehtävien järjestämisvastuun siirron yhteydessä hankaloituu. Lainsäädännöllä tulisi varmistaa, että kunnilla on

niiden lakisääteisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävän toteuttamiseksi riittävän kattava ja ajantasainen tietopohja.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että neuvotteluvelvoitteen täyttämisen lisäksi hyvinvointialue ja alueen kunnat sopivat yhteistyön edellyttämistä yhteistoimintarakenteista, toimintamalleista sekä yhteistyön edellyttämästä tiedonkulusta.

Velvollisuus toimittaa ajantasaista tietoa tulisi erikseen kirjata järjestämislain 7 §:ään osaksi hyvinvointialueiden kunnille tuottamaan asiantuntijatukeen.

Järjestämislain 24 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriö neuvottelee erikseen kunkin hyvinvointialueen kanssa vuosittain hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen kuuluvien sote-tehtävien toteuttamisesta. Neuvotteluissa käsitellään mm. väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sitä ja muita tehtäviä koskevaa yhteistyötä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa. Perusteluissa todetaan, että ”Neuvotteluihin voitaisiin tarvittaessa kutsua myös muiden ministeriöiden edustajia, jos neuvotteluissa käsiteltäisiin sellaisia hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, jotka edellyttäisivät kiinteää yhteistyötä muiden ministeriöiden hallinnonalojen kanssa. Esimerkkinä mainitaan opetus- ja kulttuuriministeriön edustus, jos neuvotteluissa käsiteltäisiin erityisesti lasten, nuorten ja perheiden palveluja ja niissä tapahtuvaa yhteistyötä.”

Lasten, nuorten ja perheiden lähipalvelut muodostuvat kuntien järjestämisvastuulla olevista varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen sekä kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluista, joita sosiaali- ja terveysterveyst palvelut täydentävät.

Kuntaliitto katsoo, että kuntien läsnäolo niitä koskevien asioiden käsittelyssä on välttämätöntä. Kuntien osallistuminen järjestämislain 24 §:n mukaisesti neuvotteluihin tulisi kirjata lakiin.

Järjestämislain 23 §:ssä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnasta, Neuvottelukunnan tehtävänä on muun muassa ennakoida, **seurata ja arvioida sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää ja kustannuksia sekä väestön hyvinvoinnin ja terveyden väestöryhmittäistä kehitystä.** Neuvottelukunnassa ei ole kuntien edustajaa, vaikka lain 6 §:ssä (Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa) säädetään kunnan velvollisuudeksi seurata kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.

Kuntien edustus neuvottelukunnassa olisi perusteltua.

Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut sote-uudistuksessa

Hallituksen esityksessä (241/2020) eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen antamiseksi ehdotetaan muutoksia myös opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluiden osalta.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (2013/1287) mukainen opiskeluhuoltotyö koostuu yhteisöllisestä ja yksilökohtaisesta opiskeluhuollosta. Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan yksittäiselle opiskelijalle annettavia opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja sekä monialaista yksilökohtaista palvelua. Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden sisällöstä säädetään lain 7 §:ssä ja palveluiden järjestämismäärästä lain 9.2 §:ssä.

Tällä hetkellä opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestämismäärä on oppilaitoksen sijaintikunnalla. Kunta on voinut päättää, minkä hallintokunnan alaisuudessa opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut järjestetään. Käytännössä opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut on eri kunnissa organisoitu eri tavoin joko osana opetustointia tai sosiaali- ja terveystointia. Kunta on voinut järjestää palvelut itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai hankkimalla ne yksityiseltä palveluntuottajalta.

Esityksessä ehdotetaan, että opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluiden järjestämismäärä siirretään hyvinvointialueiden tehtäväksi. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n 2 mom. ehdotetaan muutettavaksi siten, että oppilaitoksen sijaintikunnan sijaan psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestämisestä vastaa se hyvinvointialue, jonka alueella oppilaitos sijaitsee.

Hallituksen esityksen peruslähdekohtana on hyvinvointialueiden ja kunnan tehtävien täydellinen eriyttäminen. Alueet ja kunnat ovat tällä hetkellä, sekä myös jatkossa erilaisia niin palvelutarpeiden kuin kantokykytekijöiden osalta. **Erilaiset olosuhteet voitaisiin parhaiten huomioida valitussa perusratkaisussa mahdollistamalla hyvinvointialueiden ja kuntien välinen työnjaon sopiminen tehtävä- ja aluekohtaisesti.** Sopimismahdollisuus on tarpeen esimerkiksi opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluissa.

Esitykseen sisältyvän hyvinvointialueesta annetun lakiehdotuksen 8 §:n 2 mom. mukaan hyvinvointialue voi myös siten kuin laissa erikseen säädetään sopia tehtävänsä järjestämismäärästä siirtämisestä yhdelle tai useammalle sellaiselle kunnalle, jolla hyvinvointialueen arvion mukaan on riittävät taloudelliset ja muut voimavarat näiden tehtävien hoitamiseen. Perustelujen mukaan erityislainsäädännössä tulisi määritellä siirrettävät tehtävät ja tehtävien siirron edellytykset.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että vaikka hyvinvointialuelain 8 § sisältää säännökset kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävänsiirroista, ei esitetty sääntelytapa mahdollista työnjaon sopimista niissä tehtävissä, joissa sitä tosiasiallisesti tarvittaisiin. Hyvinvointialue ja kunta eivät voisi sopia esimerkiksi oppilas- ja opiskelijahuollon kuraattori- ja psykologipalvelujen järjestämismäärästä siirrosta hyvinvointialueilta kunnalle niissä tilanteissa, joissa molemmat osapuolet katsovat tämän tarkoituksenmukaiseksi.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan kunnalla tulisi olla mahdollisuus toimia psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestäjänä sopimalla siitä hyvinvointialueen kanssa.

Kuntaliiton näkemys on, että opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut ovat hyvä esimerkki palveluista, joissa sopiminen tulisi lainsäädännössä mahdollistaa aluelain 8 § 2 momentissa kuvatulla tavalla.

Mikäli kunnilla ei jatkossa ole mahdollisuutta järjestää psykologi- ja kuraattoripalveluita itse, on ensisijaisen tärkeää huolehtia palvelujen saavutettavuudesta lähipalveluna. On myös varmistettava, että psykologit ja kuraattorit ovat yksilöllisen opiskeluhoitotyön lisäksi vahvasti mukana yhteisöllisessä oppilas- ja opiskeluhuollossa.

Esityksen mukaan hyvinvointialueella on velvollisuus järjestää psykologi- ja kuraattoripalvelut opiskelijoille myös silloin, kun koulutuksen järjestäjä on yksityinen tai valtio, jollei koulutuksen järjestäjä päättä järjestää näitä palveluja osittain tai kokonaan omana toimintanaan ja omalla kustannuksellaan. Hyvinvointialue voi tukea koulutuksen järjestäjää psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestämisessä.

Esityksessä ehdotetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n lisättäväksi uusi 3 mom., jonka mukaan opiskelu- huollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen on oltava opiskelijoiden helposti saavutettavissa ja hyvinvointialueen on järjestettävä ne ensisijaisesti oppilaitoksessa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan koulutuksen järjestäjälle velvollisuus tarjota hyvinvointialueen käyttöön soveltuvat tilat palvelujen järjestämiseksi. Jos koulutuksen järjestäjän ei ole mahdollista tarjota tarkoitukseen soveltuvia tiloja oppilaitoksesta, hyvinvointialueen on järjestettävä palvelut koulutuksen järjestäjän tarjoamissa oppilaitoksen välittömässä läheisyydessä sijaitsevista tarkoitukseen soveltuvista tiloissa. Koulutuksen järjestäjä on oikeutettu saamaan tilojen käytöstä aiheutuvista kustannuksista täyden korvauksen hyvinvointialueelta.

Sääntelyllä pyritään turvaamaan psykologi- ja kuraattoripalveluiden saavutettavuus ja säilyminen lähipalveluna sekä se, että hyvinvointialueen olisi käytännössä mahdollista järjestää palvelut oppilaitoksessa tai sen välittömässä (perusteluiden mukaan kävelyetäisyys) läheisyydessä. Esiopetuksen osalta tulee ottaa huomioon, että toimintaa järjestetään oppilaitosten lisäksi mm päiväkodeissa.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin (1225/2020) tehtyjä muutoksia ei ole tässä huomioitu.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi terveydenhuoltolakiin uusi 17 a §:ssä, jossa säädettäisiin hyvinvointialueen opiskelu- ja kuraattoripalveluiden järjestämisvastuusta ja sosiaali- ja kuraattoripalveluiden järjestämisvastuusta. Palvelujen järjestämistä, sisältöä ja niihin pääsyä koskevat tarkemmat säännökset sisältyisivät edelleen oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin.

Kuntaliitto toteaa, että jää epäselväksi, mihin terveydenhuoltolain § 17 a ja sosiaali- ja kuraattoripalveluiden § 27 c säännöksiä tarvitaan. Sääntely vaikuttaa päällekkäiseltä oppilas- ja opiskelijahuoltolain sääntelyn kanssa.

Terveystenhuoltolain 17 a §:ssä ja sosiaalihuoltolain 27 c §:ssä säädetään, että ” Sen lisäksi, mitä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa opiskeluhoollon psykologipalvelujen/kuraattoripalvelujen järjestämisestä ja sisällöstä säädetään, hyvinvointialueen on niitä järjestäessään toimittava yhteistyössä oppilaan vanhempien ja huoltajien tai alakäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, muun opiskeluhoollto- ja opetushenkilöstön, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.”

Kuntaliiton näkemyksen mukaan terveydenhuoltolain 17 a §:ssä ja sosiaalihuoltolain 27 c §:ssä mainittu yhteistyötä koskeva sääntely kaipa selkeyttämistä. Yhteistyön tarve ja muodot ovat erilaisia oppilasta ja opiskelijaa koskevassa yksilötyössä kuin palvelun järjestämisessä. Oppilaan/opiskelijan vanhempien ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on eri tasolla ja eri perustein tapahtuvaa kuin koulutuksen järjestäjien kanssa tehtävä yhteistyö.

Työpajatoiminnan järjestäminen sote-uudistuksessa

Työpajatoiminnan tavoitteena on parantaa asiakkaiden valmiuksia koulutukseen, työhön ja arjenhallintaan ja sen piirissä on vuositasolla n. 26 000 valmentautujaa, joista yli 14 400 (55%) on alle 29-vuotiata nuoria. Kunnallisessa työpajatoiminnassa yhdistyvät nuorisolain (1285/2016) mukainen järjestäminen ja kunnan nuorisotoimen, työllisyydenhoidon ja sosiaalihoollon tehtävät ja rahoitus. Työpajat tuottavat tällä hetkellä mm. JTYP-lain mukaisia työllistymistä edistäviä palveluita, kuntouttavaa työtoimintaa sekä sosiaalihoollto-lain mukaista sosiaalista kuntoutusta (SHL 17 §). Kokonaisuutena työpajatoimintaa on viimeisten 15 viime vuoden aikana kehitetty määrätietoisesti merkittäväksi nuorten ja pitkään työttömänä olleiden henkilöiden monialaisten palveluiden tuottaja- ja asiantuntijatahoksi. Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä työpajatoiminnan rooli edelleen monipuolistuu.

Hallituksen esityksen mukaisessa sote-uudistuksessa, jonka peruslähtökohtana on hyvinvointialueiden ja kunnan tehtävien ja rahoituksen täydellinen eriyttäminen, ei mahdollisteta tämän kaltaista monialaista yhteistoiminnan muotoa. Työpajatoiminnan yhteydessä toteutettavien sosiaalipalveluiden järjestämisvastuun ja rahoituksen siirtyessä kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle on ilmeisenä riskinä, että nykyisenkaltaisten, kuntien järjestämisvastuulla olevien työpajatoimintojen ylläpito ei ole enää mahdollista, ja tuhansien ihmisten palveluiden saaminen vaarantuu.

Kuntaliitto pitää välttämättömänä, että hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä löydetään lainsäädännölliset ja rahoitukselliset keinot, jotka mahdollistavat kuntien järjestämisen monialaisen työpajatoiminnan ilman yhtiöittämistä myös uudistuksen toimeenpääntöön jälkeen. Uudistuksen yhteydessä myöskään toiminnan järjestämisen taloudelliset tai muut edellytykset eivät saa heikentyä.

SUOMEN KUNTALIITTO

Terhi Päivärinta
johtaja, opetus ja kulttuuri

Irmeli Myllymäki
kehittämispäällikkö